

Bogdan Kaczmar

REALIZACJA PROJEKTU „POZNAĆ I ZROZUMIEĆ. SZLAK TURYSTYCZNY GNIAZD RODOWYCH LUBOMIRSKICH” W RAMACH PROGRAMU PHARE

Realizowany w latach 1995–2003 program Phare był pierwszym kompleksowym programem finansowanym ze środków Unii Europejskiej, zorientowanym na wsparcie polityki regionalnej w Polsce. Oprócz wyrównywania dysproporcji w rozwoju regionów drugim, niezmiernie istotnym celem tego programu było przygotowanie Polski do przyszłej absorpcji znacznie większych środków oferowanych przez fundusze strukturalne. Jednostką powołaną do realizacji programu Phare Współpracy Przygranicznej od roku 1994 była Władza Wdrażająca Program Współpracy Przygranicznej (dalej: WWPWP), która później przyjęła nazwę Władza Wdrażająca Programy Europejskie. Funkcjonowała ona jako jednostka budżetowa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zadaniem tej instytucji były realizacja powierzonych jej programów, zarządzanie nimi, monitorowanie ich i kontrola finansowa. W latach 1994–2003 WWPWP zarządzała realizacją 32 programów obejmujących współpracę pomiędzy Polską a jej sąsiadami: Niemcami, Czechami i Słowacją a także krajami regionu Morza Bałtyckiego. W tym czasie w ramach tym programów zrealizowano 352 projekty na ogólną sumę ponad 510 mln euro¹.

Fundusz Małych Projektów (dalej: FMP) został zapoczątkowany w ramach Programu Współpracy Przygranicznej Polska – Niemcy Phare 1995. Początkowo fundusz ten obejmował swoim działaniem cztery euroregiony na granicy polsko-niemieckiej. Jednak w ciągu kilku kolejnych lat, dzięki utworzeniu przez Komisję Europejską nowych programów, fundusz objął swoim zasięgiem euroregiony na wszystkich granicach Polski. Charakter i wysokość dofinansowania projektów zależała m.in. od położenia euroregionu. Zgodnie ze wskazówkami Komisji Europejskiej środki FMP były przeznaczone głównie na tworzenie „transgranicznych więzi i połączeń o charakterze międzyludzkim”. Unijne dotacje przeznaczano na projekty, których wartość nie przekraczała 50 000 euro dofinansowania i które związane były z organizacją seminariów, warsztatów, szkoleń, tworzeniem transgranicznych instytucji społecznych i gospodarczych, wspieraniem

¹ Władza Wdrażająca Programy Europejskie (dalej: WWPE), Raport zamykający wdrażanie Programów Współpracy Przygranicznej Phare zrealizowanych przez Władzę Wdrażającą Program Współpracy Przygranicznej Phare (dalej: Raport zamykający...), Warszawa 2007, s. 10–11.

wymiany młodzieży, rozwojem turystyki. FMP dofinansowywał przedsięwzięcia wynikające ze współpracy jednostek samorządowych i organizacji *non profit* z partnerami po drugiej stronie granicy. Wszystkie przedsięwzięcia realizowane ze środków funduszu musiały być zgodne z ogólnymi zasadami programu Phare CBC oraz wytycznymi funduszu. Szczególnie ważny był rezultat transgraniczny realizowanych projektów. Dzięki przedsięwzięciom finansowanym ze środków funduszu ludzie po obu stronach granicy mieli okazję się spotkać, wymienić doświadczenia i budować pozytywne relacje. Tereny położone przy polskiej granicy wschodniej zostały objęte specjalnym programem pod nazwą Zintegrowany Program Phare dla Granicy Wschodniej. Pierwsza edycja Funduszu Małych Projektów w ramach Zintegrowanego Programu Phare rozpoczęła się w 1997 roku. Włączenie FMP do tego Programu miało korzystnie wpłynąć na przygotowania nowej struktury Programu Współpracy Przygranicznej, który po rozszerzeniu Unii Europejskiej miał być realizowany na zewnętrznej granicy Wspólnoty.

Pierwsze edycje Funduszu Małych Projektów funkcjonowały, opierając się na Ogólnych Wytycznych dla Funduszu Małych Projektów wydanych przez Komisję Europejską (Small Projects Funds General Guidelines of European Commission of December 1996). Na podstawie tego dokumentu w roku 1998 opracowano Wytyczne w sprawie zarządzania Funduszem Małych Projektów w ramach Programu Unii Europejskiej na rzecz współpracy przygranicznej w Polsce, które strona polska opracowała wraz z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Warszawie. Dokument w następnych latach był wielokrotnie zmieniany i uzupełniany. Materiał ten stał się obszernym zbiorem zasad obowiązujących na wszystkich etapach powstawania, realizacji i rozliczania projektów. Obejmowały one podstawowe zagadnienia regulujące funkcjonowanie funduszy, w tym: cele i zakres działania funduszu; sposób zarządzania oraz role poszczególnych instytucji w procesie zarządzania; rodzaje działalności kwalifikujących się do wsparcia, rodzaje wydatków, procedurę wyboru i oceny projektów; mechanizmy wyboru projektów do dofinansowania oraz zasady rozliczania projektów.

Poczynając od edycji 2000, FMP działał, opierając się na nowych regulacjach wprowadzonych w Praktycznym Przewodniku zawierania umów w ramach Phare, ISPA oraz SAPARD² (Practical Guide to Phare, Ispa & Sapard Contract Procedures – PRAG). Tym razem wytyczne dla wnioskodawców wraz z załącznikami przygotowane przez WWPWP odnosiły się do specyfiki poszczególnych granic i sąsiadów Polski².

Fundusz Małych Projektów wspierał przedsięwzięcia inicjowane i realizowane przez władze lokalne oraz inne podmioty w szczególności w zakresie: demokracji lokalnej, rozwoju gospodarczego i turystycznego, kultury, ekologii, zdrowia, informacji i komunikacji. Były to projekty mające charakter działań „miękkich”, typu „ludzie dla ludzi”. Jak zaznaczono wcześniej zarządzanie FMP należało do WWPWP, jednakże część uprawnień dotyczących zarządzania SPF powierzono strukturom utworzonym do realizacji współpracy transgranicznej – euroregionom. FMP był więc w istocie zarządzany przez euroregiony, w szczególności przez Komitet Sterujący i Sekretariat Euroregionu. Komitet Sterujący, w którego skład wchodził przedstawiciel najważniejszych organizacji działających w regionie, a na prawach obserwatorów reprezentanci Władzy Wdrażającej i Przedstawicielstwa (Reprezentacji) Komisji Europejskiej, nadzorował działal-

² WWPE, Raport zamykający..., s. 29.

ność funduszu i podejmował decyzje o wyborze i finansowaniu projektów. Ustalał także kryteria oceny wniosków oraz powoływał panel ekspertów dokonujących oceny. Sekretariat natomiast realizował funkcje techniczne, związane z przygotowaniem, oceną i wdrażaniem projektów. Przede wszystkim zapraszał do składania wniosków, pomagał beneficjentom w opracowywaniu wniosków, uczestniczył w wyborze projektów, nadzorował i oceniał ich wykonanie oraz rozliczanie.

Uprawnienia nadrzędne, tj. koordynowanie działalności i reprezentacji FMP w kontaktach z Komisją Europejską, zawieranie umów z euroregionami i zarządzanie kolejnymi transzami funduszu, nadzór nad wdrażaniem projektów finansowanych z funduszu przez utrzymywanie stałego kontaktu z euroregionem, zatwierdzanie propozycji projektów przedkładanych przez euroregiony, sprawowanie kontroli finansowej i monitorowanie procesu wdrażania projektów czy też przekazywanie środków na sfinansowanie działalności funduszu i dokonywanie rozliczeń – pozostały w gestii WWPWP.

Wśród 15 euroregionów włączonych do bezpośredniej realizacji funduszy znalazł się Euroregion Karpacki (dalej: EK). Został on utworzony 14 lutego 1993 roku w ramach porozumienia przedstawicieli władz regionalnych Polski, Słowacji, Węgier, Ukrainy i Rumunii, podpisanego w Debreczynie. Niekorzystną cechą Euroregionu Karpackiego przez wiele lat jego funkcjonowania był brak osobowości prawnej. W praktyce uniemożliwiała to zarządzaniem funduszami. Dopiero od 1 marca 2001 roku Biuro Polskie Euroregionu Karpackiego wyeliminowało przeszkody natury prawnej przez wejście w skład Stowarzyszenia na rzecz Euroregionu Karpackiego Euro-Karpaty, co w rezultacie pozwoliło na zarządzanie i wdrażanie FMP³.

Założenia projektu „Poznać i zrozumieć. Szlak turystyczny Gniazd Rodowych Lubomirskich” oraz aplikacja do Funduszu

Pomysł opracowania nowego szlaku turystycznego łączącego miejscowości związane w przeszłości z rodem Lubomirskich powstał w roku 2003 w Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli. Był on odpowiedzią na zwiększone zainteresowanie tematycznymi szlakami turystycznymi. Wybór rodu Lubomirskich jako patronów nowego produktu turystycznego miał swoje uzasadnienie. Zapisali się oni chlubnie w historii naszego kraju jako mecenasi nauki i sztuki, fundatorzy kościołów, szkół i instytucji naukowych, znamienici żołnierze, wodzowie i dyplomaci, doskonali gospodarze, wybitni naukowcy i artyści. Ich majątności obejmujące znaczne obszary kraju znalazły się po części także na terytorium Słowacji i Ukrainy. Miejscowości, w których zachowały się rezydencje lub inne znaczące obiekty ufundowane przez Lubomirskich, zaliczono w założeniu projektu do gniazd rodowych. Znalazły się tam: Baranów Sandomierski, Stalowa Wola, Rzeszów, Boguchwała, Łańcut, Przeworsk, Przemyśl – po stronie polskiej, oraz Stara Lubowla (Stará Ľubovňa) i Podoliniec – po stronie słowackiej.

³ http://www.karpacki.pl/euroregion-fundusze_unijne_phare-42.html (15 kwietnia 2009 roku); Stowarzyszenie Euroregion Karpacki, Raport Końcowy z Realizacji Wspólnego Funduszu Małych Projektów, Programu Współpracy Przygranicznej Polska–Słowacja edycja Phare 2002/2003, s. 5.

We wniosku aplikacyjnym do Programu Phare autorzy uzasadnili potrzebę wykorzystania zasobów kulturowych i atrakcyjności turystycznej regionów przygranicznych: województwa podkarpackiego w Polsce i okręgu preszowskiego na Słowacji. Wyeksponowane zostały elementy łączące obydwa tereny, tj. walory krajobrazowe oraz okazałe obiekty historycznych wzniesione w okresie od XVI do XIX wieku. Znamienny jest fakt, iż wiele z nich zachowało się do dziś w doskonałym stanie lub zostało do takiego stanu doprowadzone dzięki długotrwałym pracom konserwatorskim i restauratorskim. Obecnie mieszczą się w nich muzea, placówki kulturalne, obiekty noclegowe, siedziby urzędów i władz lokalnych⁴.

Projekt zakładał rozwój potencjału turystycznego regionów przygranicznych oraz zacieśnienie współpracy transgranicznej między instytucjami kultury, wyższymi uczelniami, organizacjami i lokalnymi samorządami na podstawie wspólnych wartości kulturowych. Potencjalni beneficjenci określili także we wniosku produkty projektu. Miały nimi być: mapa, folder, płyta CD, ulotka z informacjami historycznymi, geograficzno-przyrodniczymi i dokumentacją fotograficzną, a także strona internetowa. Publikacje zamierzano wydać w trzech wersjach językowych: polskiej, słowackiej i angielskiej. Innym elementem propagującym nowy szlak turystyczny miało być wykonanie tablic informacyjnych, które powinny nie tylko informować, ale także promować zabytkowe obiekty tam się znajdujące. Poza tym założono zorganizowanie szkolenia pod hasłem: „Kultura i turystyka czynnikiem dynamizującym rozwój gospodarczy regionów” przeznaczanego dla lokalnych liderów organizacji kultury i turystyki, przedstawicieli lokalnych samorządów a także właścicieli małych gospodarstw zamierzających świadczyć usługi turystyczne. Komponent edukacyjny wspólnego zamierzenia miał zostać zrealizowany przez opracowanie pakietu edukacyjnego służącego szkoleniu nauczycieli historii, geografii, przyrody oraz sztuki i wdrożeniu go w następnej edycji programu. Produktem finalnym projektu miała być zorganizowana wspólnie przez strony polską i słowacką (eksponowana w Stalowej Woli i Starej Lubowli) wystawa fotograficzna „Gniazda rodowe Lubomirskich”⁵.

Wnioski o dofinansowanie w ramach Programu Phare musiały mieć wyraźnie określone cele zbieżne z priorytetami FMP i euroregionu. We wniosku stalowowolskiego muzeum założono osiągnięcie dwóch celów: aktywizację gospodarczą regionów podkarpackiego i preszowskiego przez rozwój turystyki kulturalnej oraz popularyzację walorów i zasobów kulturowych wyżej wymienionych regionów. W uzasadnieniu przyjętych do realizacji celów aplikujący wskazali na znaczenie, jakie zapoczątkowana współpraca będzie miała dla rozwoju regionalnych instytucji kultury i nauki oraz potencjału turystycznego terenów przygranicznych. Niełatwym zadaniem dla wnioskodawców było określenie znaczenia projektu dla grup docelowych. Twórcy projektu odnieśli się do pięciu grup skupiających: małe przedsiębiorstwa, organizacje i instytucje o charakterze kulturalno-turystycznym, mieszkańców euroregionu, nauczycieli i młodzież oraz samorządów lokalnych przygranicznych jednostek administracyjnych.

⁴ Muzeum Regionalne w Stalowej Woli (dalej: MRSW), Dokumentacja realizacji projektu „Poznać i zrozumieć. Szlak turystyczny Gniazd Rodowych Lubomirskich” (dalej: Dokumentacja...), Wniosek aplikacyjny do Biura Zarządu Stowarzyszenia Euro-Karpaty z dnia 14 lipca 2003 roku.

⁵ Tamże.

Dla małych przedsiębiorstw po obu stronach granicy aplikujący założyli, że realizacja projektu przyniesie wzrost obrotów firm i wzrost zapotrzebowania na usługi turystyczne oraz umożliwi poszerzenie asortymentu usług, co miało skutkować pobudzeniem lokalnej przedsiębiorczości. Wspólne działania miały stać się czynnikiem rozwoju organizacji zajmujących się upowszechnianiem i zachowaniem wspólnego dziedzictwa kulturowego. Poszerzona oferta edukacyjna powinna sprzyjać nawiązaniu bądź odnowieniu więzi pomiędzy lokalnymi społecznościami sztucznie rozdzielonymi granicą. Projekt miał być także środkiem wsparcia dla lokalnych samorządów do intensyfikacji polityki integracji i polityki regionalnej⁶. Ocenie osiągnięcia zakładanych celów miały służyć wskaźniki dokładnie sprecyzowane przez beneficjenta. Założono: 10 tysięcy odwołań do bazy danych o szlaku turystycznym w ciągu jednego roku po zakończeniu realizacji projektu; 10-tysięczny przyrost liczby turystów odwiedzających szlak, 3% przyrost liczby turystów odwiedzających regiony, 2 transgraniczne projekty z zakresu turystyki w euroregionie, wyzyskanie umiejętności nabytych podczas szkolenia w praktyce – przez wzrost liczby nowych firm wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego w miejscowościach, przez które przebiega szlak turystyczny, dwie wspólne polsko-słowackie inicjatywy kulturalno-turystyczne podjęte w związku z istnieniem szlaku w ciągu 12 miesięcy.

Wniosek MRSW, aby spełnić warunki określone dla aplikacji, musiał przedstawić partnerów zagranicznych projektu. Jako obowiązkowe załączniki złożone zostały deklaracje współpartnerów projektu ze strony słowackiej, określające zarazem zakres współpracy. Deklaracje partnerskie podpisały dwie instytucje kultury okręgu preszowskiego: Muzeum Lubowniańskie – Zamek w Starej Lubowli oraz Regionalne Muzeum w Preszowie. Pierwsza z nich uczestniczyła w większości zaplanowanych działań, w tym: promocji i reklamie projektu, opracowaniu materiałów historycznych, strony internetowej, wszystkich założonych produktów w tym wystawy fotograficznej. Drugi ze współpartnerów nie podjął współpracy z powodu nieprzewidzianych kłopotów finansowych i w marcu 2004 roku poinformował MRSW o wycofaniu się z projektu⁷. Wniosek zawierał także obowiązkowe załączniki, w tym dokumenty finansowe określające kondycję finansową aplikanta i kopie dokumentów potwierdzających osobowość prawną muzeum. Beneficjent we wniosku określił czas realizacji projektu. Miał on się rozpocząć 1 kwietnia 2004 roku i zakończyć się po 10 miesiącach. Koszt projektu został określony na 21 356,37 euro, w tym wkład podmiotu kontraktującego wynosił 75% możliwych do sfinansowania kosztów (tzw. kwalifikowanych) i 25% kosztów ze strony beneficjenta.

Wniosek został złożony do Biura Zarządu Stowarzyszenia Euro-Karpaty w Rzeszowie w dniu 14 lipca 2003 roku. Następnie, po dokonaniu oceny formalnej i merytorycznej, wniosek został zaakceptowany do realizacji. W rezultacie postępowania kwalifikacyjnego została podpisana umowa z MRSW w dniu 29 grudnia 2003 roku. Oprócz wzajemnych zobowiązań finansowych określono w niej bezwzględne obowiązki beneficjenta. Przede wszystkim MRSW zobowiązywało się do składania raportów merytorycznych i finansowych jako uzasadnienia wniosków o dokonanie płatności. Ponadto

⁶ Tamże.

⁷ MRSW, Dokumenty..., Raport końcowy złożony bezpośrednio po realizacji projektu wraz z wnioskiem o płatność (dalej: Raport końcowy 2004), październik 2004 roku, s. 6.

beneficjent musi składać raporty techniczne złożone z dwóch części: pierwszy tuż po terminie realizacji projektu i drugi po 12 miesiącach od zakończenia realizacji projektu. Płatności miały być realizowane w dwóch formach: zaliczki nieprzekraczającej 60% kosztów i płatności końcowej 40% kosztów.

Umowę w trakcie realizacji projektu dwukrotnie aneksowano. W pierwszym aneksie zmniejszono kwotę budżetu projektu na 21 291 euro oraz obniżono wkład finansowy środków UE do 15 968,25 euro. Było to spowodowane ostatecznymi rozstrzygnięciami finansowymi po przeprowadzeniu postępowań przetargowych. Na podstawie drugiego aneksu do umowy skrócono okres realizacji projektu z 10 do 9 miesięcy⁸.

Realizacja i efekty projektu

Realizację projektu rozpoczęto od szerokiej akcji informacyjnej. Już w lutym 2004 roku została uruchomiona strona internetowa www.szlak-lubomirskich.stalowawola.pl. Była ona budowana i wzbogacana o nowe elementy. Znalazły się tam informacje o rodzinie Lubomirskich, mapa interaktywna szlaku turystycznego, szerokie opisy historyczno-geograficzne miejscowości związanych ze szlakiem, informacje o bazie noclegowej, dokumentacja fotograficzna. Opracowano także dwie wersje obcojęzyczne strony: słowacką i angielską. Jednocześnie na stronach internetowych muzeów w Stalowej Woli oraz lubowlańskiego uruchomiono linki do strony internetowej szlaku.

10 lutego 2004 roku w MRSW odbyło się spotkanie promujące projekt w mediach, instytucjach kultury, samorządach lokalnych i organizacjach turystycznych. Wzięło w nim udział kilkudziesięciu przedstawicieli lokalnych gazet i rozgłośni, pracowników muzeów, biur turystycznych, urzędów miejskich i gminnych⁹.

Do połowy maja 2004 roku z należytym staraniem zebrano i opracowano także materiały do publikacji promujących nowy szlak turystyczny. Autorami opracowań geograficznych byli: Mieczysław Sirko i Krzysztof Kałamucki ze strony polskiej oraz Miroslav Stevik ze strony słowackiej. Część historyczną opracowali: Janusz Cisek i Miroslav Stevik. Materiał ilustracyjny przygotował artysta fotografik Adam Krzykwa. Zebrany materiał posłużył do wytyczenia szlaku oraz opublikowania mapy, folderu, ulotki promocyjnej i płyty CD. Oficyna wydawnicza Kartpol z Lublina przygotowała materiał do druku w trzech wersjach. Dystrybucją materiałów zajęła się Podkarpacka Organizacja Turystyczna¹⁰.

Do sierpnia 2004 roku wykonano także kolejny z zaplanowanych produktów. Powstał wówczas pakiet edukacyjny, który miał służyć uruchomieniu szkolenia nauczycieli. Autorami pakietu byli Sławomir Jacek Żurek i Elżbieta Żurek. Zawierał on przewodnik metodyczny dla nauczycieli różnych przedmiotów pomocny w realizacji ścieżek

⁸ MRSW, Dokumenty..., Aneks do umowy z dnia 30 czerwca 2004 roku.

⁹ MRSW, Dokumenty..., Raport końcowy 2004 roku, s. 7; Informacje o spotkaniu i założeniach projektu zamieściły: „Gazeta Wyborcza. Rzeszów” z 12 lutego 2004 roku, Gazeta Codzienna „Nowiny” z 12 lutego 2004 roku, nr 30, „Tygodnik Nadwiślański” z 20 lutego 2004 roku, nr 9 oraz „Sztafeta” z 26 lutego 2004 roku, nr 8.

¹⁰ MRSW, Dokumenty..., Raport końcowy 2004, s. 7.

międzyprzedmiotowych na poziomie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym, wraz z licznymi wskazówkami dotyczącymi odpowiednich środków, metod i technik nauczania¹¹. Założony we wniosku aplikacyjnym termin wykonania pakietu na 20 lipca 2004 roku nie został dotrzymany. Opóźnienie wynikało z pierwotnie nieplanowanego rozszerzenia formuły pakietu o opracowanie konkursów dla uczniów. Jego twórcą był Benon Bujnowski. Cały pakiet stał się profesjonalnym narzędziem pracy dla nauczycieli, wzbogacającym ich warsztat pracy o elementy regionalnej wiedzy historycznej.

Wdrożeniem programu promocji posłużyło otwarcie wystawy fotograficznej „Gniazda Rodowe Lubomirskich”. Najpierw od 9 sierpnia 2004 roku zaprezentowano tę ekspozycję w Muzeum w Stalowej Woli, a od 24 września w Muzeum w Starej Lubowli. Prezentacji 60 fotogramów towarzyszyły koncerty lokalnych zespołów muzycznych. Uroczyste wernisaże obu wystaw zgromadziły łącznie około 400 uczestników¹².

Następnym etapem promocji był rajd zorganizowany w dniach 22–24 września 2004 roku dla przedstawicieli władz samorządowych Stalowej Woli, Starej Lubowli i Podolińca, pracowników naukowych Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Stalowej Woli, muzealników, profesjonalistów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego oraz dziennikarzy. Program rajdu obejmował m.in. zwiedzanie Baranowa Sandomierskiego, zamku i parku w Łańcucie, pałacu w Przeworsku, Rymanowa oraz – po stronie słowackiej – Bardejowa, Starej Lubowli, Podolińca i Kieżmarku. W trakcie rajdu rozwieszono 13 tablic informacyjnych o obiektach związanych z rodem Lubomirskich. Trafiły one m.in. do Rzeszowa, Kolbuszowej, Jarosławia, Boguchwały i Przemysła¹³.

W ostatnim miesiącu realizacji projektu przeprowadzono szkolenie przygotowujące do prawidłowego gospodarowania zasobami kultury i przyrody „Kultura i turystyka dynamizują rozwój gospodarczy regionów”. 10 września 2004 roku w Stalowej Woli, eksperci z Polski i Słowacji przeprowadzili szkolenie dla 67 osób reprezentujących organizacje i instytucje kultury oraz prywatnych przedsiębiorców. Współorganizatorem szkolenia oprócz MRSW była Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Stalowej Woli. Prelegentami na szkoleniu byli: Janusz Merski, Marek Wiatrowicz, Mirosław Stevik, Jan Chojka, Vladimir Petra, Agata Sarna i Danuta Bener. W trakcie szkolenia poruszono problemy wykorzystania szlaków turystycznych w infrastrukturze turystycznej oraz przedstawiono opracowywanie strategii dla przedsiębiorców i lokalnych samorządów na podstawie zasobów lokalnych infrastruktury historycznej. Szeroko omówiono sposoby promowania podmiotów gospodarczych oraz sposoby pozyskiwania funduszy na wsparcie rozwoju zaplecza turystycznego¹⁴.

Projekt „Poznać i zrozumieć. Szlak Turystyczny Gniazd Rodowych Lubomirskich” został w pełni i w terminie zrealizowany. W pierwszym raporcie technicznym, który był zarazem wnioskiem o dokonanie płatności, przesłanym do Stowarzyszenia Euro-Karpaty na początku października 2004 roku, szczegółowo opisano wszystkie podjęte dzia-

¹¹ S.J. Żurek, E. Żurek, *Pakiet edukacyjny. Turystyczny szlak Gniazd Rodowych Lubomirskich*, Stalowa Wola 2004, s. 3–15.

¹² MRSW, Dokumenty..., Raport końcowy 2004 roku, s. 8.

¹³ Tamże; *Magnacki szlak*, „Podkarpackie Echo Dnia” nr 226, 27 września 2004; Jerzy Reszczyński, „Szlak mądrości”, „Tygodnik Nadwiślański”, 21 października 2004, nr 43.

¹⁴ MRSW, Dokumenty..., Zaproszenie, program i listy osób biorących udział w szkoleniu „Kultura i turystyka dynamizują rozwój gospodarczy regionów”, Stalowa Wola 10 września 2004 roku.

łania i sposób ich wykonania. Brakowało wówczas jeszcze dystansu czasowego, aby obiektywnie ocenić rezultaty, znaczenie i oddziaływanie projektu na grupy docelowe.

Osiągnięcie głównych celów projektu na podstawie założonych wskaźników zostało potwierdzone przez beneficjenta w drugim raporcie technicznym złożonym w 12 miesięcy po jego zakończeniu. Przeprowadzone przez MRSW badania wykazały, że 12 876 internautów odwiedziło stronę internetową szlaku turystycznego, co przekroczyło założoną we wniosku wielkość 10 tys. odwiedzeń. Muzea położone na szlaku odwiedziło w 2005 roku ponad 566 tys. zwiedzających, co przy założonej we wniosku wielkości 491 tys. stanowiło przyrost o 15,3%. Raport nie precyzował źródła danych dotyczących frekwencji we wspomnianych muzeach, można jednak domniemywać, że wielkości wyliczono na podstawie bezpośrednich danych udostępnionych przez muzea.

Kolejny wskaźnik: 3% przyrost wydatków osób odwiedzających województwo podkarpackie, został zdaniem beneficjenta przekroczony o 1%. Poziom 87,37 USD w przeliczeniu na 1 osobę określono na podstawie badań statystycznych turystyki zagranicznej w Polsce prowadzonych przez Instytut Turystyki. Przywołano nazwy 3 nowych projektów transgranicznych z zakresu turystyki aplikujących o środki będące w gestii Euroregionu, w okresie wrzesień 2004 – wrzesień 2005. W tym wypadku dynamika zjawiska wyniosła 150%, we wniosku założono bowiem aplikacje 2 projektów.

W jednym przypadku beneficjentowi nie udało się przeprowadzić zaplanowanej analizy. Chodziło o wykorzystanie umiejętności nabytych podczas przeprowadzonego szkolenia w praktyce. Twórcy projektu założyli, że będzie to skutkowało wzrostem liczby podmiotów gospodarczych na terenie województwa podkarpackiego. Niestety, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Rzeszowie zarejestrował spadek o 3137 liczby podmiotów gospodarczych w 2004 roku w porównaniu z rokiem 2003. W zupełności udało się natomiast wypełnić zaplanowane dwie wspólne polsko-słowackie inicjatywy kulturalno-turystyczne podjęte w związku z funkcjonowaniem szlaku. Wskazano 4 takie inicjatywy, w tym: dwa plenery malarskie dla profesjonalistów i studentów wyższych szkół artystycznych oraz dwie wycieczki młodzieży z polskich i słowackich szkół plastycznych¹⁵.

Podsumowując, należy stwierdzić, że projekt „Poznać i zrozumieć. Szlak Turystyczny Gniazd Rodowych Lubomirskich” został dobrze przygotowany i właściwie przeprowadzony. Nie udało się niestety dotrzeć do oceny formalnej i merytorycznej wniosku dokonanej przez panel ekspertów i Komitet Sterujący Euroregionu i porównać go z innymi wnioskami. Należy jednak domniemywać, że zyskał on wysoką punktację, spełniając ustalone dla FMP kryteria. Do roku 2009 nie prowadzono dodatkowych badań, które jednoznacznie oceniłyby funkcjonowanie szlaku i jego wpływ na rozwój turystyki w regionie.

¹⁵ MRSW, Dokumenty..., Raport końcowy z realizacji projektu z dnia 5 października 2005 roku, s. 3.

BIBLIOGRAFIA

- Gazeta Codzienna „Nowiny” z 12 lutego 2004 roku, nr 30.
„Gazeta Wyborcza. Rzeszów” z 12 lutego 2004 roku.
Magnacki szlak „Podkarpackie Echo Dnia” 27 września 2004 roku.
Muzeum Regionalne w Stalowej Woli; Dokumentacja realizacji projektu „Poznać i zrozumieć. Szlak turystyczny Gniazd Rodowych Lubomirskich”.
Reszczyński J. *Szlak mądrości*, „Tygodnik Nadwiślański” 21 października 2004 roku, nr 43.
Stowarzyszenie Euroregion Karpacki, Raport Końcowy z Realizacji Wspólnego Funduszu Małych Projektów, Programu Współpracy Przygranicznej Polska – Słowacja edycja Phare 2002/2003 http://www.karpacki.pl/euroregion-fundusze_unijne_phare-42.html (15 kwietnia 2009 roku).
„Sztafeta” 26 lutego 2004 roku, nr 8.
„Tygodnik Nadwiślański” 20 lutego 2004 roku, nr 9.
Władza Wdrażająca Programy Europejskie; Raport zamykający wdrożenie Programów Współpracy Przygranicznej Phare zrealizowanych przez Władzę Wdrażającą Program Współpracy Przygranicznej Phare, Warszawa 2007.
Żurek S.J., Żurek E., *Pakiet edukacyjny. Turystyczny szlak Gniazd Rodowych Lubomirskich*, Stalowa Wola 2004.

SUMMARY

The project „Develop a Knowledge and Understanding. Tourist Trail of the Lubomirski Family Nests” was carried out by the District Museum in Stalowa Wola in the frame of the Phare programme financed from the EU funds.

The application was accepted in 2004 by the Carpathian Euroregion, which played the role of the institution managing and implementing the Small Project Fund.

The project combined the necessity of a wider application of the cultural resources and the touristic attractiveness of the borderlands: Subcarpathian Voivodeship in Poland and Prešov Region in Slovakia around the historic buildings on both sides of the border which belonged to the Lubomirski family in the past.

The aim of the project was to strengthen the transborder cooperation between cultural institutions, universities, organizations and local authorities. The products of the project include: a map, brochure, CD, website, tourist trail informational leaflets published in three languages: Polish, Slovak and English. Also educational packages serving the popularization of the project were drawn up for teachers of history, geography, biology and arts. The project was carried out from February until October 2004. The cost of the project was over EUR 21,000, of which 75% came from the EU funds.